

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Moninaisen kulttuuriperinnön yhteiskunnallisen merkityksen tunnustaminen on hieno tavoite.

Strategian tavoitteet ja toimenpidelinjaukset ovat sinällään hienoja ja tavoiteltavia, mutta aika abstraktilla tasolla liikutaan. Kaikkien hienojen tavoitteiden saavuttaminen vaatii arvostusta ja resursseja. Yksityiset arkistot ovat suorassa vuorovaikutuksessa kansalaisyhteiskunnan kanssa ja siksi ne olisi syytä nostaa esille myös strategian tasolla.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Sektorit ylittävää kulttuuriperintöorganisaatioiden yhteistyötä voisi korostaa. Hyviä käytänteitä voisi jakaa keskenäänkin. Meillä olisi varmaan annettavaa toisillemme. Nykyisin Finna.fi on hieno rajojen ylitys, mutta lisää vastaavia yhteisiä järjestelmiä tarvitaan. Esimerkiksi digitaaliseen aineiston vastaanottoon, säilyttämiseen ja jakeluun tutkijoille olisi tarpeen luoda yhteisiä järjestelmiä.

Museot korostuvat strategiassa. Museoliitto ja Museovirasto ovat aktiivisia toimijoita ja se näkyy. Arkistopuolella korostetaan Kansallisarkiston asemaa kulttuuriperinnön säilyttäjänä. Kuitenkin Kansallisarkisto ja yksityisarkistot yhteisen hankintapolitiikan kautta turvaavat arvokkaan asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilymisen. Olisimme kaivanneet Yksityiset keskusarkistot ry:n kuulemista strategiapöydässä.

Eräs hyvä esimerkki sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä on juuri arkistojen hankintapolitiikka, johon on otettu mukaan arkistojen lisäksi museot ja muut toimijat (mm. kotiseutuarkistot).

Jokaisen kulttuuriperinnöllä on arvoa, mutta vuoropuhelu kentän kanssa vaatii luottamusta. Moninaisen kulttuuriperinnön talteen saaminen vaatii monipuolisia toimijoita ja luottamuksellista suhdetta ja vuoropuhelua.

Julkisen talouden epävarmuustekijät huolestuttavat. Samaan aikaan elämme arkistomaailmassa tietoteknillistä vallankumousta. Toimivat yhteiset tietojärjestelmät olisivat selkeää säästöä, mutta rahoituksen myöntäminen pelkkää kehittämistyöhön on rahojen haaskaamista. Vaaditaan käyttövalmis järjestelmä. Digitaalisen aineiston vastaanottoa ja jakelua ja säilytystä varten olisi tarpeen myös luoda yhteiset järjestelmät, mutta strategiatasolla tämä lienee liian konkreettista tulevaisuuden suunnittelua. (Kuinka käy jos kaikki laittavat sähköiset aineistonsa PAS:siin?). Samaan aikaan tarvitsemme vielä pitkään säilytystilaa sekä analogiselle että digitaaliselle aineistolle.

Valtionapuarkistoissa kulttuuriperintöä hoidetaan ja ylläpidetään kustannustehokkaasti julkisen ja yksityisen rahoituksen yhdistelmällä. Jos suhdelukua muutetaan liikaa yksityiseen rahoitukseen painottuvaksi, toiminta voi jatkossa vaarantua. Rahoituksen pitkäjänteisyys turvaa monipuolisen tutkimusaineiston vastaanoton, säilymisen ja käytön. Tämä vahvistaa vapaata demokraattista kansalaisyhteiskuntaa ja tasa-arvoa.

Kommenttinne lukuun 5.1

Kansalaisyhteiskunta, erityisesti väljästi organisoituneet toimijat jäävät helposti "vuoropuhelun" ulkopuolelle. Vuorovaikutusprosessissa on kehitettävää. Hyvä, että nostetaan esille kansalaistoiminta ja vuorovaikutus, mutta toimenpiteissä niitä ei mainita. Olisi hyvä korostaa kansalaistieteen merkitystä kulttuuriperinnön säilyttämisessä. Esim Facebookissa on erittäin paljon paikallisia historiaan kiinnittyviä ryhmiä, joissa julkaistaan paljon (tuhansia) valokuvia ja niihin liittyvää muistitietoa. Tämän materiaalin taltioiminen (säilytys ja käyttö) on järjestämättä.

Sivun 26 toimenpiteissä mainittu "kehitetään erilaisia toimintatapoja" voisi tältä osin olla konkreettisempikin. Olisi hyväksi myös kirjata/määritellä kenen tehtävänä olisi kehittää "erilaisia toimintatapoja".

Kommenttinne lukuun 5.2

Kestävä elämäntapa on kannatettava tavoite. Digitaaliset palvelut parantavat palveluiden saatavuutta ja vähentävät turhaa liikkumista. Digitaalisuus ei kuitenkaan ole suora ratkaisu puutteellisiin resursseihin ja hiilineutraliteetin. Palvelinkeskusten hiilijalanjälki on valtava eikä sen pienentäminen aineistomäärien räjähdysmäisesti kasvaessa ole aina mahdollista. Digitaalisuudelta on vaadittava kestävyttä.

Digitointi näyttäytyy jonkinlaisena taikakaluna, ratkaisuna kaikkiin ongelmiin, vain hiilijalanjälki mainitaan ongelmana. Paikallaan voisi olla esitys kansallisen tason digitointi-/toimenpideohjelmasta, jossa määriteltäisiin mitä ja missä järjestyksessä ja kenen toimesta digitoidaan ja mihin resurssit kanavoidaan.

Kommenttinne lukuun 5.3

Kulttuuriperintökasvatus ja elämänmittainen oppiminen ja eri sukupolvien vuoropuhelun tukeminen ovat asioita, joiden esille tuominen on tärkeää. Yhteistyötä tutkimuksen vaikuttavuuden lisäämiseksi tarvitaan ehdottomasti lisää. Tutkitun, luotettavan ja moniäänisen tiedon merkitystä olisi korostettava. Aktiivinen ja rohkea keskustelu olisi turvattava.

Tiedon avoin saatavuus edistää yhdenvertaisuutta ja digitointi mahdollistaa pääsyn kulttuuriperintönsä äärelle. Teknologian käyttöönotto vaatii kuitenkin runsaasti resursseja. Olisi voimakkaasti panostettava digitaalisiin, yhteisiin järjestelmiin. Finna.fi on hyvä, mutta sen toiminta vaatii edelleen kehittämistä ja sen rahoitus olisi turvattava myös jatkossa.

Kommenttinne lukuun 5.4

Kulttuuriperinnön arvostusta Suomessa olisi saatava parannettua. Kulttuuriperintöä ei ole helppo mitata rahassa. Työmme tähtää pitkälle tulevaisuuteen. Erityisen ongelmallisena näiden mittaaminen on arkistojen osalta, koska meille ei tulla turistibusseilla.

Huolestuneena luin, että vain 76 prosenttia kulttuuribarometriin vastanneista on valmis satsaamaan kulttuuriperintöön julkisia varoja. Ajan henki on se, että taistelu resursseista tulee jatkossa kovenemaan. Kuinka saamme perusteltua olemassaolomme jatkossakin? Toimintamme olisi saatava näkyväksi. Olisi kyettävä viestimään suurelle yleisölle ja perustelemaan olemassaolomme.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Julkisen ja yksityisen rahoituksen hyödyntäminen kulttuuriperinnön säilyttämisessä on kustannustehokas tapa jatkossakin. Lisäresursseja olisi ilman muuta tarpeen saada, jotta pystymme pysymään ajassa. Digitointi vaatii alussa valtavasti resursseja, jotta sen tulokset on hyödynnettävissä.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Liite 2 luettelosta puuttuu ”Laki yksityisten arkistojen valtioneuvoston (1006/2006)”

”Tämän lain tarkoituksena on edistää kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien yksityisten arkistoaineistojen säilymistä ja käyttöä turvaamalla tällaisia aineistoja säilyttävien yksityisten arkistojen toimintaedellytykset niille myönnettävillä valtioneuvostuksilla.”

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Toimenpidesuunnitelma tarvitaan tuomaan konkretiaa asiaan. Toimenpidesuunnitelma vaatii selkeitä steppejä, joihin olisi matkanvarrella päästävä. Lisäksi vastuut olisi mielellään jalkautettava kentälle. Tätä kautta vuoropuhelua sektoreiden yli saisi mahdollisesti lisättyä.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Tiedottaminen ja viestintä huomioiden sidosryhmien laaja kirjo. Kysely konkreettisista toimista, joilla strategian tavoitteeseen olisi mahdollista päästä. Onnistuneen osallistamisen edellytys on, että on vaikutelma, että pystyy vaikuttamaan asioihin joista puhutaan ja että ollaan aidosti kiinnostuneita näkemyksestä eikä vain kysytä kun kuuluu asiaan tehdä niin.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Yksityisarkistojen asema on keskeinen suhteessa kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen toimintaan.

Jalkanen Marita
Yhteiskunnallinen arkistosäätiö - Kansan Arkisto